

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN

UTGIVEN AV FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

❧ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ❧

internationella kooperativa alliansens historia

av
HANS MÜLLER

Pris 4: - kr.
I varje bokhandel.

**Koop. förbundets
bokförlag**

HUSMODERN

köper

Bomullsgarn och Vävnader

från

**Gefle Manufaktur A.-Bol.
STRÖMSBRO.**

och vet att hon erhåller
det bästa möjliga för sitt

HEM

**Svanens vävnader bästa vävnader!
Gefle garn bästa garn!**

Elektrisk belysningsarmatur
Belysningsglas - Hushållsglas
Prydnadsglas - "Pukex" ungs-
formar av eldfast glas
Western Electric's radiomateriel
och dammsugare - "Eveready"
anodbatterier o. ringledningsele-
ment- Bil- o. Radioackumulatörer
Laddningsstation

BÖHLMARKS

Högbergsgatan 19-25 - Norrmalmstorg 4
STOCKHOLM SÖ.

REYMERSHOLMS KRONOLJA

bästa och billigaste matlagnings- och salladolja 1/4 lit. kr. 2:- 1/2 lit. kr. 1,10

Telefoner
539-8326-5619
Malmö

Perslow's

**Siden- &
Manufakturaffär**
Största urval nyheter

HERTHA

ÅRGÅNG XIV

SEPTEMBER 1927

HÄFTE 7

Gertrud (Etty) af Klintberg

född ²²/₁₀ 1866 — död ²⁶/₇ 1927.

Någon frågade nyligen en av Gertrud af Klintbergs närmaste »När vilar sig Etty?» »Aldrig!» blev svaret. Och så var det. Då vi andra, av vilka väl knappast någon haft så långa och trängna arbetsdagar som hon, såsom en självfallen rättighet njöto vår vilo- och luftkur vid havet, i fjällen eller varhelst vi ville, då höll hon ut i staden, trogen i sitt arbete och på sina sammanträden, unnande sig någon frist endast under söndagsbesöken hos sin mor ute i barndomshemmet på Vretaberg i Rönninge. Så hade det också varit nu. Och då vi var och en på sitt håll en strålande julidag, med den semesterfirandes sorglösa likgiltighet öppnade vår tidning och möttes av underrättelsen att Gertrud af Klintberg för alltid var borta, läste vi om och om igen utan att kunna förstå. Det var ofattligt att just hon med sin till synes obrutna kraft, sin levande vilja och håg tagits bort från sin åldriga moder, från den stora syskonskaran, från de många arbetsområden, där hon tycktes omistlig.

Man begynte att draga upp för sin inre syn innebörden av denna så plötsligt avslutade livsgärning. Och ofrivilligt stannade då en »Fredrikas»

tankar först vid vad hon betytt för Fredrika-Bremer-Förbundet, vars styrelse och förvaltningsutskott hon tillhört sedan år 1918. Hennes omfattande och gedigna kunskaper på alla sociala arbetsområden utgjorde för förbundets styrelse en andlig tillgång, som nu synes hart när oersättlig. Villigt åtog hon sig för förbundet, liksom överallt där hon var med, nya arbetspensar, där en vanlig människa skulle ha ansett omöjligt att på den redan tunga bördan lasta ännu mera. Senast från årsmötet i Ystad i juni minnas säkerligen många av Herthas läsare med tacksamhet hennes klara, varmhjärtade utredning om förslaget till ny lösdrivarelag*. Vem kunde då ana att hon hade endast några få veckor kvar att leva? Och på årsmötet för två år sedan i Mariestad gav hon med sin stora sakkunskap en ingående redogörelse för förslaget till revidering av folkpensioneringslagen, särskilt med avseende på kvinnornas ställning inom detsamma. Personligen var hon nog varmt fästad vid förbundet, där hon ju under en synvinkel, överensstämmande med hennes egen, mötte liksom en kon-

* Den återgives på annat ställe i detta häfte.

centration av de intressen åt vilka hon ägnat sitt liv. Många gånger reste hon ut och höll på olika orter i landet föredrag om förbundets verksamhet eller om någon aktuell fråga på dess program, därmed förberedande jordmänen för bildande av nya kretsar. Och ofta tog man nog emot hennes frikostiga arbetsvilja utan att tillräckligt göra sig reda för att den för henne själv måhända betydde ett offer. Med djup tacksamhet kan man nu endast fastslå att hennes insats i Fredrika-Bremer-Förbundets arbete var av ett oskattbart och oförglömligt värde. Under de senare åren var hon också medlem av styrelsen för förbundets yrkeskola.

När man så tänker längre tillbaka på Gertrud af Klintbergs gärning, finner man att hon till en början tycks liksom ha trevat sig fram mot ett lämpligt arbetsfält. Hon utbildades först vid Nääs slöjdseminarium, var sedan under några år lärarinna, gick igenom tekniska skolan i Stockholm och var åren 1894—1901 föreståndarinna för sin frände, Sven Scholanders fotografiska magasin.

Genom sin mor, fru Gertrud af Klintberg, vars stora sociala och allmänna intressen bl. a. gjorde sig livligt gällande under ett mångårigt ledamotskap av såväl Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse som dess lagkommitté, hade emellertid även Etty tidigt fått sin håg inriktad i samma spår. Hon begav sig därför ut på sociala studier i London, Tyskland, etc., och kom slutligen 1902 in i arbetet i Föreningen för Västgöranhetens Ordnanande — F. V. O. — sedermera såsom ledamot av dess styrelse,

där hon ännu vid sin död kvarstod. Hos F. V. O. — under Agda Montelius' ledning — utbildades nu Gertrud af Klintberg tillsammans med den så tidigt bortgångna Laura Netzel, Ebba Wedberg m. fl. Och där framträdde snart hennes arbetsförmåga och duglighet, dels vid utarbetandet av den för alla socialt verksamma människor oumbärliga F. V. O:s handbok, dels vid organiserandet av den av F. V. O. upprättade registerbyrån för understöd och pensioner. Redan 1905 åtog hon sig ledningen av föreningens slöjddelning, där hon under 18 år nedlade ett ofta nog så betungande arbete. Genom hennes praktiska duglighet har den emellertid nu utvecklats så att den, samtidigt som många behövande där erhålla arbete, även ekonomiskt bär sig.

Från F. V. O. var steget över till kommunens sociala verksamhet kort. Redan 1903 kom Gertrud af Klintberg in i fattigvårdsnämnden såsom suppleant, blev efter ett par år ordinarie ledamot och var vid sin död sedan ett par år nämndens vice ordförande. Hon var dessutom ordförande i nämndens a-sektion av delegerade för understödsärenden och i upphandlingskommissionen. Sedan denna upplöstes år 1926, blev hon v. ordförande i asylstyrelsen. Inom fattigvårdsnämnden ägnade hon sig under en period med särskilt intresse åt dåvarande försörjningsinrättningen, sedermera S:t Eriks sjuk- och vårdhem, och det var nog i väsentlig grad på hennes initiativ som där infördes diverse förbättringar för så väl klientel som personal. Hennes insikter kommo vidare till användning bl. a.

vid upprättande av Stockholms spädbarnshem för ogifta mödrar och deras barn, vars organisation hon genomförde på ett särdeles praktiskt och ekonomiskt sätt. Om Gertrud af Klintbergs betydelse för fattigvårdsarbetet i allmänhet och hur hon där varit uppskattad tala för övrigt tillräckligt de många förtroendeuppdrag som gavs henne, den arbetsbördan hon där hade att bära. Det var också en icke obetydlig heder som visades henne, då hon i egenskap av expert på fattigvårdsområdet invaldes i arbetslöshetskommittén. Av de i våras tillsatta stadsfullmäktige utslogs hon emellertid därifrån med en rösts övervikt. Det stod ibland strid om Gertrud af Klintbergs namn. Nu visade dock den minimala röstövervikten att om hon hade motståndare, så var hon ock inom en stor krets fullt värderad. Även på organiserandet av den mängd tillfälliga hjälpinstitutioner, som krigsåren framkallade, lade hon ned ett omfattande och förtjänstfullt arbete. I samband med den tidens ansvarstygda dagar fick hon *Illis quorum*.

Man kan tycka att det redan nämnas skulle ha varit nog och övernog för en människas krafter och tid. Men Gertrud af Klintberg hann med mycket mera, och hon satte sig därtill alltid grundligt in i allt vad hon förehade. Så var hon sedan år 1914 en utomordentligt nitisk och samvetsgrann ordförande för 2:a distriktets pensionsnämnd. Hon var vidare ledamot av Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundets styrelse. Och sedan 1922 togos hennes stora sociala kunskaper i anspråk av socialpolitiska och kommu-

nala institutet, där hon ledde elevernas praktiska utbildning. Under valperioden 1920—23 insattes hon av liberala partiet i Stockholms stadsfullmäktige. Redan 1918 hade hon av stadsfullmäktige valts in i den kommunala löneregleringskommittén, ett uppdrag, vars ansvar hon kände ganska tungt. Med energi och skicklighet, om ock ej med önskad framgång, gick hon där till strids för principen lika lön för lika arbete. Och vid de nattliga debatterna i stadsfullmäktige när kommitténs förslag med Gertrud af Klintbergs många reservationer kom upp till behandling stod hon, biträdd av åtskilliga av stadsfullmäktiges övriga kvinnliga ledamöter, tappert i elden. Men när det lyckades som bäst, var det vanligen genom en kompromiss — — —

Icke nöjd med den erfarenhet hon samlade under sin verksamhet här hemma, företog Gertrud af Klintberg flera studieresor i utlandet. Ännu så sent som 1926 begav hon sig över till Amerika, en färd av vilken hon tyckte sig ha haft stort utbyte. Bland hennes närmaste ansåg man dock att hon med den stormat för hårt på sina krafter, vilka sedan dess — ehuru hon själv ej ville erkänna det — icke förefallit fullt lika obrutna som förut.

Det är givet att Gertrud af Klintberg, då hon kom i beröring med det samhällseliga livet, lätt skulle få ögonen öppna för att kvinnorna, så länge de saknade rösträtt, i själva verket stodo utanför. Hon kastade sig därför ivrigt in i rösträttsrörelsen, där hon såsom styrelseledamot i Stockholms rösträttsförening inlade ett initiativrikt och omfattande arbete. Såsom medlem av

Stockholms liberala förenings centralstyrelse tog hon även, särskilt under valtider, verksam del i de senare årens politiska liv.

Underligt och ganska vemodigt var det att trots allt det arbete, som lades på Gertrud af Klintbergs skuldror och som just genom sin mängd och sin ansvarsfyllda innebörd bar vittne om hennes erkända duglighet, hon personligen icke sällan blev missförstådd. Måhända berodde detta i väsentlig grad därpå att hon i sin nästan överdrivna pliktkänsla ansåg sig så till det yttersta böra försvara sin åsikt att hon under en diskussion av sina motståndare emellanåt framstod såsom påstridig. Hon kunde liksom stelna till i tankegången och förlorade därför stundom vad hon kanske skulle ha nått genom att i det psykologiska ögonblicket tiga. Med sin oerhörda iver och viljekraft, och med sina stora fordringar på sig själv, förbisåg hon också ibland att andras kroppsliga och andliga vigör ej alltid räckte lika långt som hennes egna. Därför blev hon stundom också av denna anledning orättvist bedömd. Hon kunde icke undgå att lida härunder, men saknade förmåga att värja sig. Ty henne hade i viss mån förmenats en för detta komplicerade liv oskattbar tillgång — den förklarande, befriande humorns välsignade gåva.

Så betydande var emellertid i själva verket hennes gärning, så aktningssjundande hennes personlighet att nu inför hennes levnads facit alla missljud måste tystna. Kvar står blott minnet av vad hon i sällsynt trohet och kunnighet verkat.

Det fanns innerst inne mycket skönhetslängtan i Gertrud af Klintbergs natur. Någon gång slog hon sig lös för ett opera- eller teaterbesök. Då njöt hon intensivt. Och hon älskade att pryda sitt hem med blommor, om somrarna med hela fång av ängsblommor, som det var hennes glädje att samla och ordna. Hon fann däri vid söndagsbesöken hos sin mor en vila, den enda som hon aldrig ens under det mest brådskande arbete nekade sig.

Jag vet ej om Gertrud af Klintberg hade något valspråk. Om så var fallet följde hon det helt visst. Och det måste då ha liknat scoutens »var redo». Nu var denna villiga arbeterska utnött, saknade kraft att motstå den sjukdom, vilken på en vecka bröt henne. Som det tycktes utan plågor somnade hon nästan omärkligt bort, redo även inför det sista obevekliga kravet. Och kring hennes kista bands en krans av hennes mest älskade blommor från barndomshemmets ängar.

GERTRUD TÖRNELL.

I. C. W:s exekutivmöte

i Genève 7—17 juni 1927.

I det memorandum, som I. C. W:s president, Lady Aberdeen, utfärdat rörande exekutivmötet i Genève sistlidna 7—17 juni, uttalas den övertygelsen att detta möte skall visa sig vara ett »landmärke» i I. C. W:s historia.

Genom Genève-mötet ha representanter för de olika ländernas nationalförbund kommit i direkt kontakt med det arbete som utföres av Nationernas förbund och med dess ledning. De ha fått tillfälle att övervara en serie värdefulla och intresseväckande föredrag om viktiga frågor, hållna av experter i Nationernas förbunds tjänst. Och de ha under sällskapliga former på en *diné*, anordnad på Lady Aberdeens initiativ, kommit i beröring med några av dem som i närvarande stund spela huvudroller på världsscenen, förbundsrådet med dess spetsar: Sir Austen Chamberlain, Storbritanniens utrikesminister, M. Paul Boncourt, ställföreträdare för franske utrikesministern M. Briand, och M. Benesj, Tjeckoslovaikiets statsminister. (Tyvärr var Tysklands utrikesminister, Stresemann, vars värtalighet anses utomordentlig, förhindrad närvara vid denna middag.)

Äro kvinnornas försök att internationellt sammansluta sig av verklig betydelse? Ja, förvisso, men endast om vi mäktat i anda och sanning inom våra föreningar förverkliga den vision av ett allmänt systerförbund som Fredrika Bremer, skakad i sitt innersta av Krimkrigets fasor, sökte materialisera

genom sin bekanta appell i Times 1854 till all världens kvinnor att sluta sig samman i ett förbund för fred och frid på jorden.

Vad som då ansågs och avhånades som en utopi — möjligheten av organisation och samverkan, trots avstånd, nationalitets- och statsgränser samt kostnader — är verklighet. Sedan många år tillbaka genom I. C. W:s bildande, *f o r m e n* är skapad. Beträffande *i n n e h å l l e t* föreligger ännu ett vittnesmål till många förut avgivna genom ovannämnda memorandum med mötesresolutionerna. Av utrymmesskäl kunna dessa endast partiellt här återgivas.

Beslut fattades om bildande av en mindre kommitté av experter för *e k o n o m i s k a* frågor, vars medlemmar skulle tillsättas av den internationella styrelsen.

Även beslöts att tillsätta en tillfällig kommitté med uppgift att undersöka förhållanden rörande organisationer av inom *l a n t h u s h å l l n i n g e n* verksamma kvinnor och möjligheten av att genom I. C. W. bringa dessa i förbindelse med varandra och med den internationella rörelsen.

P r e s s k o m m i t t é n utvidgas med avdelningar för konst och litteratur. Med anledning härav ha två vice ordförande tillsatts, Mrs Dignam, Kanada, för konst, och M:me Misme, Frankrike, för litteratur. Samtliga nationalförbund uppmanas att snarast möjligt bilda sektioner för konst och

litteratur med förståndigande att samarbeta med de nationella kommittéerna av Förbundet för intellektuellt samarbete och dess organisationer, såsom Internationella översättningsbyrån. Åtskilliga förslag till ökad pressverksamhet framställdes och antogs på mötet. Ett nyhetsblad skall utgivas, om möjligt varje vecka, från byrån i London. Medlemmar av I. C. W:s presskommitté uppmanas med anledning härav att sända in notiser rörande kvinnors arbete och verksamhet i sina respektive länder. Detta nyhetsblad kommer att tillställas presskommitténs medlemmar eller deras ställföreträdare. Även beslöts att använda radió som propagandamedel. En kort sammanfattning av aktuella frågor sammanhängande med kvinnorörelsen borde så ofta som möjligt, upptagande en kvarts timma, utsändas från varje radiostation. (Idén är förträfflig. Är den också praktiskt utförbar?) Nationalförbunden i de länder, som ännu icke undertecknat eller ratificerat Genèvekonventionen av 1923 beträffande undertryckande av handel med och spridning av obscena publikationer, uppmanas att påverka regeringar och press i sina länder att antaga konventionen.

Med intresse och välvilja diskuterades inom presskommittén fröken Märtha Leijonhufvuds genom svenska nationalförbundet befordrade förslag om en utvidgning av *The Bulletin* under direkt medverkan av de olika nationalförbunden, som i tur och ordning skulle stå för redigeringen av ett visst antal tillagda sidor och som skulle till finansiering av detta anskaffa annonser till ett visst belopp. Som den ekonomiska

frågan härvidlag icke så lätt låter sig överskådas, beslöts att lämna saken åt framtida överbägande.

Nationalförbunden uppmanades att förmå sina respektive regeringar att även utnämna kvinnor till medlemmar av delegationen vid Nationernas förbunds församlingar och Internationella arbetsbyråns konferenser. Även ålades dem att studera polisförhållandena i sina länder, verka för införande av kvinnlig polis, för obligatoriska fortsättningsskolor, för undervisning i biologi i skolorna med hänsyn till vikten av att belysa sexuella och moraliska frågor ur naturvetenskaplig synpunkt, för spridande av kännedom om det arbete som utföres av Nationernas förbunds Internationella kommitté för intellektuellt samarbete samt att studera problem rörande gifta kvinnors deltagande i förvärsarbete. Nationalförbunden i de länder, där kvinnor redan erhållit rösträtt, uppmanades att i detalj redogöra för de metoder som befunnits mest effektiva i rösträttsarbetet — dem till fromma, som ännu icke uppnått detta mål.

Det torde vara svårt att förneka att flertalet av dessa frågor icke ha en internationell karaktär, att vad som ter sig synnerligen önskvärt och möjligt i det ena landet är en orimlighet i det andra. Av helt annan betydelse äro I. C. W:s försök att ena kvinnoopinionen om önskemål, som endast kunna förverkligas genom internationellt samarbete. Man beslöt exempelvis att rikta en uppfordran till Nationernas förbunds råd att offentliggöra även den andra delen av den rapport rörande handel med kvinnor och barn,

som utarbetats av en av Nationernas förbund tillsatt särskild kommission, i syfte att bilda en stark opinion emot »les maisons tolérées» varhelst de äro tillåtna. De förhållanden som belysas genom den offentliggjorda första delen äro ohyggliga. Det talas om att krafter äro i rörelse för att förhindra publicerandet av den för vissa stater mycket komprometterande andra delen. Men för möjliggörande av nödvändiga internationella åtgärder i kampen mot denna skamlösa trafik, som går över land och hav, från världsdelen till världsdelen, måste eländet blottas, samveten väckas och en starkare, av allmänna medvetandet uppbytt kampanj mot det onda igångsättas. Ett ord i sinom tid alltså, denna resolution! Kvinnornas insats i arbetet för denna sak behöves och kräves.

Så är ock förhållandet med fredssaken. Många ord av direkt eller indirekt vädjan riktades under Genève-dagarna till I. C. W. Förutom anslutning till resolutioner som fattats av den internationella sammanslutningen av Föreningarna för Nationernas förbund och av den ekonomiska kongressen i Genève enades man om en uppmaning till nationalförbunden att arbeta för en politik som går in för skiljedom i alla tvistefrågor och för skapande av en upplyst, allmän opinion i avrustningsfrågan. Medlemmar av kommittén för fred och skiljedom förstärktes med anledning av det växande kravet på samtidig avrustning att studera militära förhållanden i sina respektive länder och avlägga rapport härom.

Den tendens till militärplikens ut-

sträckande till kvinnor och barn i händelse av krig, som försports i flera länder och tagit form i Poincarés av deputeradekammaren antagna lagförslag, blev icke ens diskuterad. Vi kvinnor ha samlats till ett internationellt möte och tegat inför ett det mest oroande och diskutabla försök att genomföra ett folks fullständiga militärisering — andra till efterföljd! Lagförslaget har visserligen fallit i senaten, men det är ett fruktansvärt memento. Ingen kan förneka att kapprustningar äro incitament till krig av ödesdiger art.

Om herrarna i Nationernas förbund, som sitta där som fullmäktige för sina respektive länder, icke komma till resultat värdiga Nationernas förbunds höga principer, så måste man till deras ursäkt anföra att de äro bundna av fullmaktsgivarnas ståndpunkt. De tvingas att kompromissa med rätten, därför att beslut förestavade av rätten, när denna strider mot den nationella intressepolitiken, icke bli ratificerade. Men vi kvinnor, som i I. C. W:s församlingar stå fria och oberoende av den praktiska politikens nödlägen, måste — om vi överhuvud vilja betyda något alls för fredssaken som står på vårt program — tveklöst och utan fruktan för att vara misskalliga uttala oss emot de tendenser som aktualisera krigsfaran. Jag beklagar livligt att Svenska Kvinnors Nationalförbund ej på Genève-mötet framfört ett resolutionsförslag rörande den princip som ligger till grund för den Poincaréska propositionen. Både för I. C. W:s och Svenska nationalförbundets skull. Från Women's Internatio-

nal League for Peace and Freedom, Romain Rolland och ännu andra franska pacifister ha kraftiga protester höjts mot detta förslag.

Vid förrättade val av conveners och vice conveners i de stående kommittéer där vakanser uppstått på dessa platser blev Sverige företrätt av fröken Kerstin Hesselgren i yrkeskommittén och av advokat Math. Staël von Holstein i lagkommittén, båda som vice conveners.

*

Exekutivmötet i Genève är för deltagarna ett mycket intressant minne. Den varmhjärtade medkänsla för allt mänskligt, som besjälar I. C. W:s president, Lady Aberdeen, och utstrålar från hennes personlighet, skapar en alldeles särskild atmosfär kring en för-

samling av så intim art som I. C. W:s exekutivmöten. Fräulein E. Zellweger, schweiziska nationalförbundets president med sitt soliga leende och muntra humor, samt många andra älskvärda, schweiziska damer gjorde stämningen god och glad. Och man hade naturligtvis mera tillfälle än under de stora kongresserna till personligt tankeutbyte. Tyvärr är det omöjligt att här ens flyktigt presentera de många framstående och intresseväckande kvinnor från alla fem världsdelarna som närvaro. Från Sverige deltog Svenska nationalförbundets ordförande dr Malin Wester-Hallberg, dr Ingegerd Palme, advokat Mathilda Staël von Holstein, fröken Märta Henriques, dr Lilly Paykull och fröken Anna Kleman.

ANNA KLEMAN.

Kvinnliga "arbetsovilliga och samhällsvådliga".

Frågan diskuterades vid F.-B.-F:s årsmöte i Ystad sistlidna juni, och Hertha kan nu, som utlovat var, publicera de två inledningsföredragen, av fröken Gertrud af Klintberg och doktor Karolina Widerström. Fröken af Klintberg fick aldrig — som hon ämnat — tillfälle att i och för tryckningen själv genomgå det nedskrivna föredraget.

Gertrud af Klintbergs föredrag.

Vår tid är den sociala lagstiftningens tid.

Vi ha fått en ny fattigvårdslag som kännetecknas av en strävan att lämna hjälp till självhjälp eller, där sådant ej är möjligt, stöd och vård efter vad det verkliga behovet kräver.

Vi ha fått en barnavårdslag som från barnets spädate ålder, ja till och med före dess födelse och sedan upp genom de mest kritiska ungdomsåren tillförsäkrar det den omvårdnad och

fostran som äro barnens rätt och samhällets eget bästa skydd.

Vi ha fått en lag om ålderdoms- och invaliditetspensionering, som ehuru behäftad med många brister likväl är våra gamla, våra invalider till stor hjälp och glädje.

Och vi äga en nykterhetslagstiftning som möjliggör skydd för den som ej kan ta vara på sig själv, som ger möjligheter till hälsans återvinnande samt skydd åt familjerna mot fara och nöd.

Vi borde också haft en ny lag i stället för den ännu gällande gamla lösdrivarlagen, också den kännetecknad av humanitet och omvårdnad om vissa grupper som för närvarande äro till skada för sig själva och omgivningen. Förslag ha framlagts. Fattigvårdslagstiftningskommitténs med många önskemål tillgodosedda, men ändock med för mycket av den gamla surdegen kvar. En senare överarbetning gjordes, men blev dock ej tillfredsställande. Ett nytt förslag utarbetades av hovrättsrådet Ragnar von Koch. För dem som stå i det praktiska hjälparbetet synes det att mycket av det tidigare förslagets olägenheter i detta senare övervunnits, och jag vill försöka att påvisa lämpligheten av att detta förslag snarast möjligt, med vissa smärre ändringar — i överensstämmelse med vad Fredrika-Bremer-Förbundet, Förbundet för kristligt samhällsliv samt nu senast 250 socialt intresserade personer påyrkat — lägges till grund för en ny lag.

Försvarslös kallades förr i världen den som nu nämnes lösdrivare, det gamla namnet, som det nya, betecknande för den godtycklighet som härvidlag råder.

Kunna vi då avskaffa både namn och lag utan vidare? Nej svara de som stå i det praktiska arbetet för ungdomens vård och fostran och i samhällets hjälp- och skyddsorgan. Nej, samhället behöver skydda sig gent emot dem som nu oegentligt och med gemensamt namn kallas lösdrivare, de, som i det sista föreliggande lagförslaget kallas arbetsovilliga och samhällsvådliga. Och dessa, i sin tur, behöva

skydd emot samhällets godtyckliga ingripande, mot åtgärder som förfä tron på godhet och rättvisa, som alstra bitterhet och trots, som verka neddragande i stället för höjande. De behöva ock skydd mot sig själva, mot alla de frestelser som locka och draga, mot okunnighet och mot egna drifter som de aldrig förstått eller lärt sig behärska, mot sjunkna vänners begär att dra dem ned till sin egen nivå — mot samhällets rovdjur i mänskohamn.

Men försöken att hindra, tvinga och oskadliggöra äro dömda att misslyckas om ej något positivt kan göras, det har erfarenheten noggsamt utvisat.

Och alla, både de som vilja ha det föreliggande lagförslaget och de som ej vilja det, enas om en sak: här kräves fostran och upplysning. Också det praktiska livets män och kvinnor, som anse att lagen i fråga behöves, äro tacksamma för allt som därvidlag kan göras. I första rummet är detta en hemmens sak. Det faller sig också naturligt att anknyta en sådan upplysningsverksamhet till vårt skolväsen och till de möjligheter att fostrande inverka, som vår barnavårdslag ger. Men uppfostran och upplysning på dessa områden ha ej kommit vidare långt ännu, och under tiden behöves samhällets stöd, ekonomiskt och på annat sätt, för det som göres för att hjälpa och skydda, för att förvandla den arbetsovilliga från en tärande till en närande samhällsmedlem. Må samhället stödja dem som vilja söka rädda och hjälpa också den, som sjunkit djupast!

Bäst lämnas nog hjälpen genom enskilda — ingen duger till arbetet som

ej tar sin gärning som ett kall och som dessutom fått den träning och de kunskaper på det social-psykologiska området som krävas för att rätt kunna förstå och bedöma det klientel man har att arbeta med.

I samband härmed några ord om polisen. En av de svåraste olägenheterna vid tillämpningen av den nuvarande lösdrivarlagen är de ofta befogade klagomålen mot ordningsmakten, vilka framkallas av polisens befattning med det kvinnliga klientel som av lagen beröres.

Poliskåren rekryteras efter yrkesmässiga grunder och får träning och utbildning i mångahanda, men i kraven på dem som intagas i kåren finnes nog intet om att de skola vara uppfostrare. Ej heller kräves, mig veterligt, att de skola fylla några andra moraliska fordringar än att de skola rätta sig efter lagar och förordningar och ej missköta sig i tjänsten — åtminstone ej uppenbart. För att öva inflytande på de unga kvinnor som äro på väg att glida utför, eller som redan gjort det, kräves mera — framför allt kanske att kunna känna med dem, förstå dem och låta dem känna att det ingripes för att hjälpa och rädda dem själva och andra, som äro av dem beroende.

Om den mot de prostituerade ingripande är en kund eller blott en möjlig kund eller kanske en som haft förbindelse med någon av deras bekanta, ja, då ligger det nära till hands att resonera som så: å ja, polisen ska man ställa sig väl med. Lyckas detta ej, utan man blir fast, ja då är det otur eller framstår som en orättvisa som

förhindrar den det träffar att förstå den önskan att hjälpa och gagna som till äventyrs verkligen funnits.

Kvinnlig polis eller andra kvinnliga krafter som ta sin uppgift som kall mer än som yrke äro nog en nödvändig förutsättning för att de förebyggande, hjälpare och övervakande åtgärderna verkligen skola bli vad som väntas och hoppas av dem.

Men aldrig så varmt kännande, väl tränade och dugliga krafter komma dock ej långt om de ej få det stöd som kräves ekonomiskt och genom medvetandet att möjlighet till tvång finnes bakom som en yttersta resurs.

Här är inte nödvändigt att lämna någon detaljerad redogörelse för det nya förslaget, och det är ju inte heller meningen att diskutera mer än en av de huvudgrupper som förslaget omfattar, de s. k. prostituerade. Men inom och i samband med denna grupp finnas snart sagt alla skiftningar och grader, från den unga jämförelsevis oskyldiga, som råkat i dåligt sällskap, kommit på avvägar, till den förhårdade, hänsynslösa, giriga, som en gång sålt sig själv och som numera har sin lust och sin vinning av att dra ner andra. Där finnas också alla dessa mindervärdiga, som ej kunna ta vård om sig själva men som kunna vara — eller bli — utmärkt nyttiga och bra om de blott komma på sin rätta plats. Lagen strävar efter att skydd skall lämnas, där detta kräves, och att vid inskridande ett bättre resultat måtte vinnas än som hittills varit möjligt.

Man har därför tänkt sig många led och möjligheter inom ramen av de

hjälpåtgärder som skola vara det första och förnämsta: beredande av arbete, moraliskt stöd genom anhörigas övervakande vård, allvar och godhet böra därvid förenas. Vikten av att de tillrättaförande åtgärderna i varje särskilt fall skall läggas i händerna på för arbetet väl kvalificerade organ framhållas samt att individuella krafter måste tas i bruk. Sådana finnas, men de ha hittills arbetat under oerhörda svårigheter; förslaget möjliggör det ekonomiska och moraliska stöd, som i snart sagt varje fall behövs. Hjälp-utskott med representanter för fattigvården, barnvården, nykterhetsorganisationerna skulle vara verksamma härtill och ett samarbete från början tillförsäkras.

Ett stöd för hjälpåtgärderna är även att möjlighet finnes att till sist vidtaga tvångsåtgärder. Förr än i sista hand böra de ej tillgripas, och ännu i elvte timmen finns möjlighet till villkorligt anstånd med ådömda tvångsåtgärder, liksom även, om ett omhändertagande tvångsvis ägt rum, villkorlig frigivning kan komma till stånd. I båda fallen med den övervakning som är avsedd att bli den svaga till ett stöd.

Den på förhand obestämda tiden för tvångsarbete, när sådant måst tillgripas, gör att det lönar sig att uppföra sig väl. Där möjlighet att reda sig på egen hand saknas är väl vida barmhärtigare att ett omhändertagande sker i något så när god tid än att därmed får bero — som nu så ofta sker — tills den omdömeslösa fått förstöra sig själv och genom sin lätta till-

gänglighet blivit en förstörelsekälla för andra.

Beredande av arbete och arbetsanskaffning är alltid en svår sak i hjälparbetet. För att goda resultat skola kunna vinnas med det klientel, som här särskilt avses, måste nog hjälparna ha möjligheter att låta sina skyddslingar skaffa sig de kunskaper som äro nödvändiga för att de skola kunna ärligen försörja sig och vilkas avsaknad kanske bringat dem i fördärvet. Sådant låter sig ej göra utan kostnader, och skälet att effektiva åtgärder bli för dyra mötes man nu av — liksom man på sin tid före barnavårdslagens genomförande mötte det — från oppositionen. Men, manne ej invändningarna här äro något förhastade. De kostnader, som ge möjligheter åt en, som förut varit parasit, att reda sig genom eget ärligt arbete, äro nog väl använda. För övrigt, oavsett att förebyggande åtgärder alltid i längden bli billigast, skola vi väl våga hoppas att när den upplysningsverksamhet, som vi alla äro ense om som nödvändig, väl genomförts och den nya barnavårdslagen fått tid att verka, det klientel som skall behöva bli föremål för åtgärder enligt föreliggande lag ej skall bli för stort.

Redan nu rör det sig ej om så många. Socialstyrelsens senaste undersökning angående dem som varit intagna å den kvinnliga tvångsarbetsanstalten vid Landskrona omfatta visserligen 936 kvinnor, men detta är för en period av sju och ett halvt år (Svartsjö uppvisar 485 män på e t t år). Hade möjlighet funnits att dela upp klientelet i högre grad än som nu kan ske, hade frivillig

inställelse mötts av bättre stöd, möjligheter till asylvård funnits för dem som haft behov av sådan, hade siffran helt visst varit väsentligt lägre, trots det att det säkert nu finnes bra många i våra storstäder som borde vara föremål för tvångsingripande, men som »förstått ställa sig väl med polisen» som termen lyder.

Manliga prostituerade förekomma även. Också här behövas hjälpatgärder, ej endast straff. Nyligen vidtagna undersökningar i Stockholm ha blottat missförhållanden som visa att stöd för ett sakkunnigt och behjärtat räddningsarbete är i hög grad behövt och kräver förståelse, vilja att hjälpa, kunskap om förhållandena, möjligheten att individualisera samt samhällets medverkan vid det arbete som av behjärtade människor nedlägges härför.

I samband med dessa synpunkter vill jag beröra yttranden i saken av Ebba Pauli. Hon framhåller bl. a. att det sagts att förslaget ej går till grunden, ej kan avhjälpa alkoholmissbruket, de ungas bristande fostran, saknaden av en etisk livsåskådning hos de vuxna. Men frågan rör sig ej om lagen i och för sig kan omintetgöra prostitutionen, lagen behöves vid sidan av de förebyggande åtgärderna som alla önska. Om återfallsprocenten för närvarande är hög, tyder detta på att våra metoder behöva förbättras. Man säger med rätta: ingen kan förbättras utan sin egen medverkan, men man kan ej dela upp de människor det här är fråga om i de som vilja upprättas och de som ej vilja det. Här driva impulser sitt spel, den olyckliga känner sig som en annan

mänska då hon talar med »syster» än då hon talar med vännerna eller sutenören. Att förvänta av den unga, den som varit på avvägar en fast och stark vilja till att vända om är att vara verklighetsfrämmande. Men all erfarenhet talar i riktning av att den hållning samhället genom repressiv lagstiftning intar har betydelse i folkuppfostrande riktning, särskilt vad ungdomen beträffar. Och det gäller att säga ifrån att situationen just nu icke är sådan att vi kunna undvara detta återhållande moment. Vi behöva det förstärkt.

Männe icke tendensen att underskatta möjligheten av själens herravälde över kroppslivets böjelser, att förklara bristande herravälde som naturligt är en mycket allvarlig fara för vår etiska kultur? Är icke i stället detta, att ett rätt förhållande mellan sjäsliv och kroppsliv uppehålls, något så naturligt och nödvändigt att motsatsen blir det absolut onaturliga.

Kan man tänka att de kvinnor som bilda ifrågavarande klientel själva äro intresserade av att något göres för dem?

Ja, helt visst; vore ej så fallet skulle ej omkring 350 fallna kvinnor just av detta slag infunnit sig på Sociala rådets byrå. Impulsen härtill har visserligen inte alltid varit deras egen, föräldrar, närstående, vänner påverka dem att vända sig till byrån och begära dess stöd. Andra åter av dessa kvinnor ha på natten observerats av byråns föreståndarinna, som senare uppsökt dem och uppmanat dem att komma, en maning som i de flesta fall följes. Och för många blir detta en

ingripande upplevelse, att erfara att det finns möjligheter för dem, att de skulle kunna förhjälpas till en annan existens, att det finns människor som äro färdiga att möta dem på ett helt annat sätt än de förut varit vana vid.

Sociala rådet och dess byrå gör nu ett högst nödvändigt pionjärarbete, men i längden går ej detta att uppehålla utan samhällets stöd. Det privata arbetet bör flyttas in i det offentliga ram.

Kanske äro meningarna ej så delade, som man tror, med avseende på arten av arbetet och de metoder som böra tillämpas. Lyckligt vore om man kunde klargöra hur långt man är ense om att något positivt bör göras. Med avseende på de ej så sällan synliga farhågorna att det föreslagna systemet skall bli svårt att genomföra, att arbetsmöjligheter skola saknas, lämpliga personer för uppgifterna ej kunna uppletas och att stora pekuniära offer krävas, kan sägas att intet är naturligare än dessa invändningar. Men frågan är, vill man verkligen något? Eller vill man endast så vida det icke kräver nämnvärda offer? Ju mera moderna principer i pedagogiskt-psykologiskt hänseende få göra sig gällande, ju mera arbete och pengar kommer det att kosta, men desto mer blir det i längden besparande både ifråga om pengar och andra värden. Det betalar sig!

Till slut ännu några synpunkter som framhållits från annat håll av på det här ifrågavarande området verksamma krafter. Biträdande inspektören i Stockholms Fattigvårdsförbund herr Öström, som för Stockholms del haft

hand om utredningar angående klientelet i fråga och är stadens representant hos de enskilda styrelser, som ha hand om våra arbetshem för såväl män som kvinnor, betonar vikten av de föreslagna åtgärderna i deras förebyggande, hjälpande och individualiserande syften. Den obestämda tiden, den villkorliga utskrivningen, mindre arbetshem, hjälp i stället för straff biträdas av honom som synnerligen effektiva förslag.

Syster Hanna Geijer, som gränat i tjänsten för de i livet vilsegångna kvinnorna, ser i den uppmärksamhet och det intresse som numera ägnas denna fråga en anledning till ljusa förhoppningar för framtiden. Själv har hon satt in så gott som hela sitt liv för att hjälpa, men hitintills fått arbeta under svårt ekonomiskt tryck och utan det stöd från det allmänna, som är oundgängligt nödvändigt för ett framgångsrikt arbete på området.

Och ser man på arbetet vid Landskrona, förstår man hur tröstlöst det mången gång måst kännas för dem som vilja göra något för de unga som komma dit, när det finns så ringa möjlighet som det ännu gör att ge effektiv och individualiserande hjälp. Det nya förslaget skulle enligt vad man där anser komma att möjliggöra ett framgångsrikt upprättande arbete.

Men man måste alltid minnas att ju djupare förfall, dess längre och svårare väg upp!

Och tiden förhalas, men låt oss hoppas på den dag då uppfostringsåtgärderna verkat därhän att vi kunna undvara möjligheten att bruka tvång, dock, intill dess, låt oss få så goda, så tids-

enliga bestämmelser som möjligt — och låt oss få ansvar.

Det är för en sådan gärning som de, som arbeta på detta verksamhetsfält, hoppas få lagens, det allmänna stöd och hjälp. De säga: låt oss få möjligheter att skydda och hjälpa effektivt och så länge, att vår hjälp får varaktiga resultat, och giv oss makt bakom ordet när sådant i undantagsfall behöves. Blotta medvetandet att makten finnes kommer att göra att vi ej ofta komma att behöva bruka den.

Bör man förvägra dem, som offra sina krafter för att hjälpa de olyckliga, det stöd som den nya lagen skulle innebära?

Men tro nu ej att vi mena att ensamt en lag kan hjälpa, den är endast ett verktyg. Det är människor, vakna, levande, kärleksfulla människor vi behöva,

mänskor som kunna tro och hoppas och känna kärlek även för dem, som glidit utför. När sådana människor säga till oss andra: »Hjälp oss på det sätt ni kunna», då böra vi väl också göra det.

Och så, låt oss hoppas på det godas egen inneboende makt och låt oss hoppas att just de, som redan nu önska få bort varje lagstiftning avsedd att hindra kvinnor från att göra sin egen kropp — och själ — till handelsvara, låt oss hoppas att just dessa med alla de stora medel och kunskaper som inflytande och varmt intresse för saken ge skola bli de som allra kraftigast skola verka för sådan upplysning, en sådan allmän moralisk övertygelse att varje lagstiftning på detta område i sanning måtte bli obehövlig!

Karolina Widerströms föredrag.

Det von Kochska förslaget till »lag om behandling av vissa arbetsovilliga och samhällsvådliga» företer en omiskänlig tendens till större humanitet i behandlingen av de människor den är avsedd att gälla, och det innehåller åtskilliga värdefulla uppslag, som böra tillvaratagas. Författaren säger emellertid själv uti en publikation (Lösdrivaren och samhället, sid. 36) att förslaget icke är utgivet för att vara det allena saliggörande; och som sådant kan det tydligen heller icke betraktas.

En av huvudanmärkningarna mot förslaget är att det sammanför — såsom den gamla lösdrivarlagen gjort

det — så olikartade företeelser som å ena sidan bettleri och landstrykeri, å andra sidan prostitution. De båda kategorierna böra skiljas från varandra och behandlas var för sig. Särbehandlingen skulle kosta mera arbete, mera papper och bläck, men vi bruka här i Sverige inte vara njugga på något av dessa ting när det gäller att grundligt utreda en fråga. Varför skulle vi då vara det härvidlag? Det gäller ju i alla fall inte bara hur man lämpligast skall behandla vissa förkomna individer — en fråga viktig nog den förresten — utan det gäller att råda bot på en sjukdom, som sitter djupt inne i samhällskroppen och tär

på den, och av vilken sjukdom alla, säger alla samhällets medlemmar få känna verkningarna.*

Är då prostitutionen alldeles givet ett samhällsont? Frågan kan synas underlig, men den är icke desto mindre befogad. Sedan urminnes tider ha visserligen av och till stränga, t. o. m. grymma straff ådömts de prostituerade, men — i krigstider ha de alltid, med vederbörande myndigheters goda minne, fått åtfölja trossen, och i detta sista krig, i tjugonde århundradet efter Kristus, har samma fenomen upprepats. Och med vederbörande myndigheters goda minne ha kadreerna av de medförda gjorts så välförsedda som möjligt. Finansieringen känner jag inte närmare till, men jag förmodar att den bestritts av det allmänna, d. v. s. av alla medborgare. De prostituerades tjänster betraktas således i krigstid t. o. m. av officiella myndigheter såsom nödvändiga, dessa personer äro således då samhällsnyttiga medborgare. Hur är då betraktelsesättet i fredstid? Låtom oss forska efter. För icke så länge sedan hörde jag en fint bildad dam, i en samling av andra fint bildade damer, yttra, att »handskemoralen», d. v. s. den lika moralen för män och kvinnor, den trodde då inte hon på, och den kunde man väl inte tänka sig tillämpad. Vad innebär detta? Jo, att bredvid de kvinnor, för vilka den högre könsmoralen skall gälla, måste, för att männen skola bli i stånd att handla enligt sin lägre moral, med nödvändighet existera

en grupp kvinnor, vilkas tjänster de kunna få ta i anspråk. För många år sedan yttrade en man, under ett allvarligt och öppenhjärtigt samtal om allvarliga ting (det var frågan om reglementeringen, som man då debatterade), ungefär följande: »Vi män äro de prostituerade tack skyldiga för att de finnas till.» Jag studsade till inför yttrandet; det har kommit för mig flera gånger sedan; det vittnar i själva verket om en rätt sällsynt nobless i tankegången.

Låtom oss icke i självförhävelse ställa dessa båda människor vid skampålen, det förtjänar ingen av dem, och det skulle förresten inte nytta något till. Men det är stora skäl att begrunda de båda yttrandena. De äro helt säkert symptomatiska, de röja den mening som är rådande i vida kretsar av vårt folk, hos kvinnor såväl som hos män.

Varför förakta vi då de prostituerade, varför förfölja och straffa vi dem? De äro syndabocken, som man lassar sin skuldbörda på och avrättar — för att sedan gladeligen synda alltfört. Kunde det inte vara på tiden, nu när människorna i alla fall hunnit bra långt i utveckling och självkänedom, att var och en toge sin skuld på sig, själv lede sitt straff och försökte av egen kraft göra sig skulden kvitt?

I det fenomen, som kallas prostitution, ingå tvenne parter, som handla gemensamt, nämligen de prostituerade och deras kunder. Detta faktum har man så att säga inte varsnat förr än i en sen tid. Man har åtminstone icke reflekterat däröver förut, i varje fall ej offentligt dryftat det. Inom regle-

* Som bekant torde vara, har Kungl. Maj:t på försommaren tillkallat nya sakkunnige för frågans ytterligare utredning.

menteringskommittén framhölls det med kraft av professor Johansson, och statsmakterna togo konsekvenserna av detsamma när de antogo lagen om bekämpande av de smittosamma könsjukdomarna. Denna lag går i professor Johanssons anda, i det att de åtgärder den påbjuder riktas mot båda parterna. Samma åläggande gäller för båda beträffande läkarundersökning och behandling, samma straff drabbar båda i händelse av medveten överföring av smitta.

Frågan om lösdrivarlagens tillämpning på prostituerade kvinnor behandlades ock av reglementeringskommittén. Dennas majoritet uttalade sig för att den fortfarande skulle på dem tillämpas, de båda reservanterna åter uttala sig däremot. Lex veneris tar ingen ståndpunkt. Frågan uppsköts alltså, och det har blivit överlämnat är vår tid att ta ställning till den. Ve oss, om vi underlåta att ta motsvarande konsekvenser, som statsmakterna tog år 1918!

Men kan man då jämföra de båda parterna? Kan man jämföra dessa lättjefulla, ofta nöjeshungriga, ofta synnerligen fräcka prostituerade, vilkas enda eller huvudsakliga, vämjeliga sysselsättning är att låta sin kropp begagnas av snart sagt vilken man som helst, kan man jämföra dessa med män, av vilka de flesta äro verksamma, arbetande människor och dugliga samhällsmedborgare, av vilka de flesta, åtminstone vid dager och i sällskapslivet, icke te sig fräcka utan tvärtom riktigt hyggliga, män som vi umgås med och bland vilka många av oss finna våra bröder, fäder, söner, trol-

vade och makar? (De flesta av de prostituerade kunder äro, enligt vad gjorda undersökningar såväl hos oss som i andra länder visat, gifta.)

Det är säkerligen ingen, som har velat jämföra de båda parterna, jämföra hela deras personer. Men väl kan man jämföra dem i deras relation till den företeelse det här gäller. Uppenbart för var och en är väl, att båda vid tillfällena i fråga äro så långt som möjligt avlägsna från normalt samliv mellan man och kvinna. Och vanemässigheten? Ja, föreligger inte den manne hos den äkta man t. ex., som varje gång hans hustru är till köns- umgänge obekvämt på grund av havandeskap, barnsäng eller sjukdom, tar skadan igen hos fäla kvinnor, eller hos de ungarlar, till vilkas livsföring det hör att besöka dylika? Att därvid ge betalt eller ta betalt måste väl räknas lika simpelt? Säkert är ju dock, att kunden varje gång han köper gunsten pressar ned den som ger den allt djupare ned uti den pariasklass, människors dom avskilt henne till. Det är ju det rullande guld, som möjliggör de prostituerade existens. Gåves icke guld, ut, funnes ej heller de.

Men, säger man, de prostituerade äro samhällsfarliga särskilt därför, att de gå ut på jakt efter den manliga ungdomen. Gå då inte män på jakt efter den kvinnliga? Det finns väl knappast någon kvinna, som icke från sin nuvarande eller förflutna ungdom kan vittna om, att om hon råkat vara ute sent en afton eller en natt, hon för det mesta blivit ofredad av män, som uppenbarligen ansett henne som sitt rättmätiga jaktbyte.

Vad är det då männe som vi, som vilja att även den manliga parten i prostitutionsföreteelsen skall bli föremål för åtgärder, vilja att det skall göras åt dessa män? Kunna vi männe vilja sätta dem på tvångsarbetsanstalt? Säkerligen behöver man ej göra detta för att lära dem arbeta, ty de allra flesta av dem både kunna och vilja detta. Och att ifrågasätta att intaga dem där för att de skola lära sig bättre köns-moral skulle väl närmast verka löjligt. Det är inte på det sättet man förvärv-
var bättre könsmoral, det måste ske på helt annat sätt. Jag återkommer till detta.

Det föreliggande lagförslagets författare drar nu icke alls konsekvenserna av nyss framhållna faktum, d. v. s. att i prostitutionsföreteelsen ingå tvenne gemensamt handlande parter. Han går alltjämt i de gamla hjulspåren, riktande åtgärderna alltjämt enbart mot de prostituerade — samtidigt som han förklarar sig icke tro på möjligheten av prostitutionens utrotande!

De åtgärder, förslagets författare föreslår, äro i första hand hjälpåtgärder, bestående i fattigunderstöd om nöd är för handen — således en mera tillfällig hjälp — samt i anskaffande av arbete, sålunda en mera varaktig och effektiv hjälp. Och det äro vi säkerligen alla ense om, att bredvid en påverkan av den inre människan, en påverkan, som måste vara lika försynt som djupgående, måste ställas hennes förseende med arbete samt hennes dugliggörande för arbete. Ett arbete, som tar en människas fången, som intresserar henne och ger hennes liv innehåll, är ju det allra

bästa hjälpmedel hon kan få emot frestelser av allehanda slag. Men uppenbart är, att det arbete, som skall kunna åstadkomma något dylikt, måste vara ett sådant, som motsvarar hennes individuella läggning, ett sådant, där just hon kan prestera något dugligt. Det är inte alls sagt, att detta något för alla kvinnor är matlagning eller städning eller sömnad. Vilja vi därför allvarligen i och med arbetet skänka dessa kvinnor icke blott en möjlighet att förvärva livets nödortf, utan även ett medel till uppresning och förvärv av självaktning, så måste vi med nödvändighet ge dem de mest olikartade slag av arbete att välja på. Om allt detta nämner förslaget icke ett ord, och det innehåller ingen brukbar utredning om för kvinnor lämpliga arbeten. Visserligen menar författaren, att vissa former av skogsarbete skulle lämpa sig för kvinnor, detta på grund av under kristiden gjord erfarenhet. Men den erfarenheten gällde tillfällig användning i detta arbete. Dessutom yttrar den person, som haft uppdraget att göra en undersökning om arbete i de allmänna skogarna, följande: »För kvinnornas vidkommande har det här föreliggande problemet mindre intresse, av det skäl att sysselsättningen med skogsarbete för kvinnan icke som för mannen kan innebära en möjlighet att lära ett yrke och i detsamma för framtiden fullt självständigt vinna sin utkomst.»

Göra hjälpåtgärderna ingen effekt, skola tvångsåtgärder tillgripas. Tvångsarbetsanstalten skall stå där dels som ett hot, en varning och en yttersta resurs beträffande de motspänstiga, dels

för att utgöra interneringsanstalt för de oförbätterliga.

Bland dem, som man räknat som oförbätterliga, finns en grupp, som jag måste dröja något vid. Det finns människor, som äro abnorma, kroppsligt och själsligt defekta (i högre eller lägre grad), och som därför äro så gott som predestinerade till att bli av samvetlösösa människor missbrukade. Gjorda undersökningar ha uppdagat, att sådana människor i mycket stor utsträckning ingå i de prostituerades led, de synas utgöra omkring hälften eller kanske mer. Men att de kommit att så göra, beror uppenbarligen på att samhället hittills försummat att göra sin plikt emot dem. De böra givetvis redan som barn, så tidigt som möjligt, uppsåras och på särskilt sätt omhändertagas. Härtill föreligger numera möjlighet och skyldighet enligt 1924 års »Lag om samhällets barnavård», § 36, och efterhand som vederbörande bli förtrogna med denna lag och skaffa sig insikter och anlita sakkunnig hjälp för att kunna effektivt handhava den, så komma dessa element att elimineras, förutom att de erhålla den vård de för sin egen skull äro i behov av.

Många äro motspänstiga och kunna förefalla rent av oförbätterliga på den grund, att de blivit oriktigt, psykologiskt behandlade. Jag ber att här få citera doktor Laura Petris ord i en berättelse i nr 17 i tidningen Idun för i år, med titel: »Min vän från den undre världen». Hon har av denna sin vän lärt följande: »Tvång och fängelse biter ej på lösaktiga kvinnor. Det enda som biter är ett högt ideal förtätat i en människa, Guds heliga kärlek för-

kroppsligad i en människa.» Och Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse säger på ett ställe i sitt yttrande över ifrågavarande lagförslag: »Prostitutionen låter sig ej utrotas genom tvångsåtgärder.» (Inom parentes sagt har enligt min mening styrelsens majoritet icke dragit de logiska konsekvenserna av detta och en hel del andra sina yttranden, i vilka jag helt och hållet kan instämma.)

Beträffande möjligheterna att »få folk» av de prostituerade lägger jag för min del utomordentligt stor vikt vid vad fru Anna Höjer, för åtskilliga år sedan styrelseledamot i Fredrika-Bremer-Förbundet, yttrar därom. Fru Höjer är, något som den yngre generationen nog inte känner till, en av pionjärerna inom det frivilliga räddningsarbetet bland de prostituerade, en person vars fördomsfria, klara syn och långa och rika erfarenhet göra henne till vår främsta auktoritet på området. Hon säger: »Dessa kvinnor kunna bli lika bra människor som Ni och jag.» Mot detta omdöme kan man nu ställa andra, rakt motsatta, från andra personer, vilka ävenledes hava stor erfarenhet. Jag tror emellertid dels att dessa personer ta med erfarenheten även från de psykiskt defekta, dels att den behandling skyddslingarna undergått icke varit av det effektiva slaget, d. v. s. den psykologiskt riktiga.

Såsom av vad sagts torde framgå, är det allenast den frivilliga räddningsverksamheten, som mina meningsfränder och jag tillskriva något verkligt värde, någon verklig effektivitet. Men vi då männe, att inga straff äro behövliga, att inga sådana kunna ha ut-

sikt att göra nytta? Nej så alldeles negativa emot dem äro vi icke. Men vi mena, att de framförallt måste vara rättvisa. Straff för antastande på gatorna kan bli ett rättvist sådant. Reglementeringskommittén var inne på den vägen. Den föreslog ett tillägg till Kap. 18 § 13 strafflagen, så lydande: »Den, som genom ord, tecken eller annan gärning, på sätt som är ägnat att väcka allmän förargelse, uppfordrar eller inbjuder till otukt, varde, där ej gärningen efter mom. 1 bör svårare anses, dömd till böter eller fängelse i högst sex månader.» Detta förslag antogs av andra kammaren men avslogs tyvärr av första. Givetvis bör man se till att ett moment med nämnda innehåll framdeles inryckes i vår lag.

Jag framhöll nyss, att det existerar en mycket utbredd mening, att icke samma stränga könsmoral kan gälla för män som för kvinnor samt hurusom korollariet till denna mening är att prostitutionen måste betraktas såsom nödvändig. Så länge denna mening är rådande — jag menar på djupet, inte officiellt, ty där bekännes den inte — så länge kan uppenbarligen prostitutionen icke försvinna. Betänk vilken suggestiv makt som ligger uti den allmänna opinionen! Skick och bruk och jargong ta de svaga och osjälvständiga hjälplöst med sig och söva alltför ofta även de starkares samveten. Och betänk hur självsuggestionen verkar! Hur den övertygelsen verkar, att det och det är nödvändigt för mig! Till könsdriftens egen styrka har århundradena igenom adderat sig denna allmänna opinion, denna egna övertygelse. Mot dem måste resas sådana av

motsatt innehåll. Därtill har för övrigt redan början skett. Så ha framstående tyska läkare i ett upprop, utfärdat till den manliga universitetsungdomen, förklarat, att könsdriften kan behärskas och att återhållsamhet icke skadar. En svensk manlig läkare, doktor Josua Tillgren säger, på grund av iakttagelser av från kultiverade hem utgången manlig ungdom, som käckt och självständigt vetat att bevara sin orördhet: »Dylika iakttagelser göra även en skeptiker benägen till tro på uppfostrans möjligheter att leda den mäktigaste mänskliga driften såsom vattubäckar.» (I »Sexuell hygien och etik», Bergvalls förlag, 1922.) I en liten skrift av Ebba Pauli och Sam. Thysell (»Samhällets åtgärder mot lösdriveri och prostitution», Birkagårdens förlag, 1925) påpekas, hurusom en tanke, som har en djup etisk innebörd, för vår tids människor fått en utomordentlig betydelse, den nämligen, att en människa ej får missbrukas till att blott bli medel för tillfredsställande av annans själviska syften. — Komme männen att reflektera över att en man, för varje gång hans brukar en fal kvinna, begår en läghet, en gemenhet emot en medmänniska, eftersom han för varje gång pressar henne ännu djupare ned i hennes förnedring, så skulle det medvetandet säkerligen göra verkan på icke så få.

Könsdriften är en naturlig drift, som verkar med en naturkrafts styrka. Men människan har fått gåvan att göra sig icke blott de yttre naturmakterna underdåniga utan också dem, som bo i hennes eget bröst. Det är storartat att tvinga vattenmassor och elektriska

strömmar att lyda människans bud, men det är vida mer värt att bringa strömmarna i själens djup att lyda. Där har verklig mannakraft användning, där har den ett fält att vinna segrar på. Nog kan det komma att stå som ett mannaideal.

Vi behöva en ny syn på könslivet, på dess mening och mål, vilka väl i korthet uttryckt kunna sägas vara släktets fortvaro på jorden och därigenom möjliggörande av släktets gradvisa fullkomnande generation efter generation. Under ömsesidig hjälpsamhet, under trohet mot varandra skola män och kvinnor söka sin största gemensamma uppgift uti att åt de barn, de ge livet, skänka en miljö, där de kunna utvecklas till människor, som äro värdiga detta namn. Detta behöver t a l a s om, människor behöva väckas till medvetande därom. Och denna nya syn måste ges åt den uppväxande generationen.

Vid puberteten, då fortplantningsdriften vaknar, då nya krafter börja röra sig inom den unga individen, då växer också fram en kraft till värn för det spirande, en känslighet och ömtålighet för vad som rör sexuallivet, ofta stegrande sig till intensiv motvilja mot det obscena, det liderliga (tyvärr händer det dock understundom att

liderlighet blivit direkt inplantad av omgivningen i den unges sinne). För denna själens, denna sinnets självbevarelsedrift till hjälp sanna och sunda kunskaper om fortplantningen, meddelade efterhand som barnet och den unge begär dem och kan ta emot dem, samt en ideell syn på könslivet, så skapas därmed ett skydd, starkare än något som helst annat och ojämförligt mycket starkare än det, som består däruti, att man skaffar bort freskelser ur de ungas väg.

En tänkare har yttrat: »Av det sätt, på vilket man låter ungdomen inhämta sina begrepp om sexuallivet, beror ett folks framtid.» Det finns i själva verket många människor, som behjärtat detta, bland föräldrar, lärare, läkare; och många, många fler komma att behjärta det, blott de komma att tänka därpå och överväga det. Vad de behöva är att räcka varandra handen till samarbete. Det är ett stort mål att samlas om, detta, att göra vårt folks framtid ljus. Och strävan mot det samma betyder ifråga om den angelägenhet som här sysselsätter oss att man skapar ett av de medel som verkligen kan bota samhällssjukdomen. Inte skall man väl då nöja sig med palliativ, som lämna frätsåret kvar.

Egyptiska kvinnoporträtt.

II.

Sit Assan, en liten självförsörjande av i dag.

Sist berättade jag om den stora drottning Hatschepsut, vars liv måste be-tecknas som ett märkligt historiskt in-slag. Låt mig denna gång visa fram ett modernt egyptiskt kvinnoporträtt, så banalt att mina läsare med fog kun-na fråga, varför jag valt ut det bland många andra. Mitt svar är: just dess vardaglighet.

Det enda med den lilla sit Assan, som inte är precis det typiska för den egyptiska kvinnan, är att hon var självförsörjande. Visserligen finnes det fler unga egyptiskor som förtjäna sitt dagliga bröd, men det hör dock ännu till undantagen, så snart man passerat tjänarnas sociala klass. Och även på det området överväga ju med många procent de manliga. Sit As-san tillhörde en god, men fattig medel-klassfamilj, hon hade växt upp på en av dessa vid Nilstranden förtöjda hus-båtar, som förläna ett så lustigt och livligt utseende åt långa sträckor av Kairos stränder. Uppfostran hade hon fått, och hennes engelska var strängt taget klanderfri. Småsyskon hade hon båten full, och så såg sig då fadern ingen annan råd än att låta henne sö-ka sig en anställning. Det fanns ju andra, som gjorde det, men inte är det med glatt hjärta en muselmansk familjefader sänder ut sina döttrar i förvärvsarbete. »Vart skall det taga vägen med all gammal hävd, hur skall det gå med hela samhället, om t. o. m. kvinnorna skola lämna hemmen, och

hur skola de för resten kunna utföra ett arbete utanför husfaderns domvär-jo?» Nöden lär emellertid vara lär-domarnas moder, och Allah vare lovad ännu är ju risken icke så stor, än skyd-dar slöjan Egyptens kvinnor, ännu är det icke tal om att sätta dem på plat-ser, där de skola komma i beröring med allmänheten i egentlig mening eller »tävla» på den manliga arbetsmarkna-den.

Så kom då lilla sit Assan till Kasr el Dubara College som sekreterare, och det var sannerligen en lycka att få en sådan plats i den finaste flickskolan, skyddad och omgärdad både av ett högt staket mot nyfikna manfolk på ga-tan och omgiven av den aktning, som närvaron av pascha- och ministerdött-rar skänker även åt de ringare bland anställda. Inte var sit Assan precis en mönstersekreterare, ty det var inte alltid så lätt för en otränad nitton-års hjärna att hålla reda på krång-liga papper och underliga minister-skrivelser. Men hon var villig och in-tresserad, och så förtvivlad varje gång det kunde finnas anledning till anmärk-ning på hennes arbete. Och för före-ståndarinnan var det ändå bra att få henne, eftersom den manlige sekrete-raren ju endast kunde arbeta i skolan, sedan flickorna lämnat den på mid-dagen. Man måste noga värna om det, som hör till god ton i en nystartad för-nämlig skola. Sit Assan hade det allt-så bra, inte var det väl det ideal en

egyptiska uppställer för sig, om hon nu reflekterar över framtiden, men roligare än att vakta småsyskonen på båten var det ju. Alla voro snälla och överseende, och många goda råd fick hon av den välvise efendin. Kanske var det ej fullt *comme il faut*, men hon måste ju om eftermiddagarna konferera med den manlige sekreteraren om deras gemensamma arbete. Han visste alltid, hur allting skulle vara, och det i sina egna ögon bättre än själva föreståndarinnan: »Because I am a man», var hans argument, och det var ju ett lättförståeligt sådant.

Allt gick sålunda bra i lås, ända till sit Assan en dag kom gråtande till skolan och berättade, att nu skulle hon giftas bort. Den blivande mannen var 59 år och skulle vara snäll, och förmögen var han och därtill bej, t. o. m. kusin med en minister. Men han bodde också på en nilbåt, och det hade nu lilla Assan inte tänkt hon alltid skulle behöva göra. Och så var det det, att en gång hade hon träffat en ung student, som hon sen ej kunde glömma, och han kunde inte glömma henne heller, det visste hon. Men allt det där kunde hon förstås inte berättat för sin far, ty en egyptisk flicka träffar inte en man, som ej hör till familjen, inte ens om hon är självförsörjande, ja efendin-sekreteraren men det var ju en alldeles annan sak, då hade man ju alltid den säkre Ibrahim, tjänaren med. Ville nu möjligen den snälla föreståndarinnan taga emot en inbjudan till en måltid hos bejen, så sit Assan fick veta, hur hennes tillkommande såg ut åtminstone. Så kom

det sig, att också undertecknad gjorde bejens bekantskap.

Han var enormt tjock, bejen, han var vindögd, han talade god franska och hade reda på konung Oscar II av Sverige. Men han verkade litet »larvig» skulle jag närmast vilja kalla det, där han gick och matade sina feta ankor, hans enda sysselsättning. Och inte var det i europeiska ögon ett lämpligt parti för en 19 års söt och relativt intelligent flicka. Det var inte så lätt att vid hemkomsten besvara sit Assans alla frågor. Alltför modfärdig lönade det sig inte heller att göra henne, ty hon ville inte ta det rådet att bedja fadern ändra sitt beslut. Hennes motivering var övertygande: »Det är bättre jag tar den här, som visserligen är 59 år men snäll, än att min far kanske ger mig en, som är 69 och elak.» Och så blev det giftermål.

Ofta kom sit Assan i mina tankar, då det brokiga galleriet av mina muselmanska vänner och bekanta passerade revy. Så kom ett meddelande i ett brev: »Du minns kanske min lilla sekreterare. Hennes bej dog i förra veckan, stackars tös, nu beror det på, om babyn hon väntar blir en pojke eller flicka. I senare fallet ärver hon bara hälften så mycket, och bejen hade visst mindre än fadern trott.»

En av mina första frågor, då jag kom till Kairo i våras igen, var efter sit Assan. »Ja, kan du ana, vad som hände, då bejen dött? Där uppenbarade sig tre andra lagliga hustrur, som bejen aldrig talat om att han haft, och alla hade de söner, som voro hans. Minns du sit Assans förkla-

ring, att vore det ej så, att hon visste hon var enda hustru, skulle hon då ha kraftigt opponerat?» — En av de närmaste dagarna kom budskapet, att baby'n var kommen. Naturligtvis var det en flicka!

Det var en blek och gammal liten sit Assan, jag återsåg. »Ack madam, hur olika mot i fjol. Då var jag ung och glad. Och hur är det nu, men ändå skall jag ej klaga, ni tror mig kanske ej, om jag säger, att jag trots allt höll av min man. Nu har jag som ni ser flyttat åter till min mor, en olycka kommer ej ensam, min far dog strax efter min man.» Hjärtslitande skrik från baby'n försvårar konversationen. Lillsyster vaggas den veckogamla ungen så jag får svindel, men baby har energi och ger sig ej förrän hon får mat också. »Ni skulle se, sit Assan, så snäll ni kunde få henne, om ni bara lät henne äta var fjärde timme och lät henne ligga still och skrika ut, det tröttnar hon snart på. Hon skriker, för hon har ont i magen av all den myckna maten.» — »Nej, se det skulle jag aldrig kunna, nu är hon det enda jag har, och hon måste leva.» Det ligger mycket misstroende i rösten. Nog vet jag sit Assan tycker bra om mig, men råd angående barnavård bör man väl inte ta av en sådan där underlig europeiska, som kan resa från sina egna barn två hela månader på en gång! »Det svåraste är ju», säger sit Assan, »att mina svågrar innehålla hela arvet, och jag har nog ingen utsikt att vinna processen.» »Nej», tänker jag, »stackars liten, ingenting att muta domaren med.»

Ja, sit Assans öde är lika fort berätt-

tat, som det är, ack, så alldagligt. Jag tror, som sagt, det är därför, jag ej får henne ur mina tankar.

HANNA RYDH.

RÄTTELSE. Den opinionsyttring angående pressens brottmålsreferat, som återgavs i Herthas junihäfte, var undertecknad av 34 föreningar. Dessa voro Pedagogiska sällskapet, Fredrika-Bremer-Förbundet, Arbetarnas bildningsförbund, Frisinnade kvinnors riksförbund, Centralkommitténs för arbetsstugor för barn arbetsutskott, Förbundet av Sveriges K. F. U. K., Förbundet mellan Sveriges K. F. U. M., Föreningen Studenter och arbetare, Föreningen för folknykterhet utan förbud, Läroverkslärarnes riksförbund, Stiftelsen Metodist-Episkopalkyrkans i Sverige årskonferens, Stockholms kvinnliga fackliga samorganisation, Stockholms kyrkliga socialråd, Stockholms kyrkliga ungdomsförbund, Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, Svenska folkhögskolans lärareförening, Svenska freds- och skiljedomsföreningen, Svenska Kvinnornas Nationalförbund, Svenska missionsförbundet, Svenska riksförbundet för sedlig kultur, Svenska sektionen av Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet, Svenska sällskapet för nykterhet och folkuppfostran, Sveriges allmänna folkskollärareförening, Sveriges flick- och samskolors lärarinneförbund, Sveriges husmodersföreningars riksförbund, Sveriges moderata kvinnoförbund, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, Sveriges storloge av I. O. G. T., Sveriges studerande ungdoms helykterhetsförbund, Teosofiska samfundet i Sverige, Svenska underofficersförbundet, Vita bandet, Kommunala mellanskolans lärareförening, Nationaltemplarorden. I opinionsyttringens syfte instämde följande sammanslutningar: Centralförbundet för socialt arbete, Sällskapet Stockholms stadsmission och Stockholms centrala diakoniråd.

F.-B.-F.-kretsarna.

Från i våras överstående föreningsmeddelanden:

Jönköpingskretsen hade den 22 april kretsmöte å Stora hotellet, varvid lektor Hagendahl höll föredrag över ämnet »Trier, en romersk kejsarstad», beledsagat av skioptikonbilder. Den 24 april voro till förmån för kretsens verksamhet tvenne matinéer anordnade å biografen Metropol, varvid Fritz Reuters »Livet på landet» framfördes.

Mjölbykretsen har under vårterminen anordnat ett offentligt föredrag av teol. och fil. kand. fru Ester Lutteman, som talade över ämnet »Kvinnoideal förr och nu». Föredraget inleddes med ett par sånger av doktorinnan Wågman. Vid årsmötet den 24 febr. valdes till ordf. doktorinnan Gertrud Wågman efter farm. kand. fru Sigröd Carlsson, som t. f. av flyttning från staden nödgades avgå. — Ett diskussionsmöte har hållits om »Gift kvinnas rätt till förvärvsarbete» med inledningsföredrag av fil. mag. Inez Flinta. Diskussionen resulterade i uttalandet att »den gifta kvinnans rätt till förvärvsarbete bör bli okränkta.» — Denna vår har liksom förlidet år ett stipendium utdelats till en ung flicka från staden, som studerar till folkskollärarinna och är obemedlad. Föreningen nödgades i år sänka stipendiet från 200 kr. till 150 kr. för att ej alldeles länsa kassan. — Sista mötet för våren, den 20 maj, firades som vårfest, då ordf. höll ett kåserande föredrag om »Kvinnor och kläder». Föredraget illustrerades av 8 st. mannekänger, bärande dräkter från olika tidsperioder. Den äldsta och dyrbaraste dräkten var en av Magdalena Rudenskölds hovdräkter, buren vid Gustaf III:s

hov, och hade av ägaren utlånats för kvällen. De övriga dräkterna, alla äkta, visade olika modetyper från 1800-talet. — För att öka kassan hölls dessutom under vårfesten paketauktion på av medlemmarna medförda paket.

Växjöskretsen hade den 6 maj kretsmöte. Sedan ordf. fru Elsa Nordenskjöld hälsat de närvarande välkomna, hölls ett konsthistoriskt föredrag av fil. lic. fru Ingegärd Ingvar om »Svenska möbelstilar» med ljusbilder. Fröken Ines Malm spelade piano och fru Edith Rundqvist deklamerade ett par dikter av Karlfelt. Fru Blenda Sylvan skildrade Fredrika-Bremer-Förbundets stipendieinstitutions ändamål och verksamhet, samt meddelade hur stipendierna för Kronobergs län fördelats för året. Samkvämet slutade med tesupé.

Privatläraryrkesförbundets platsförmedlingsbyrå i Stockholm

fortsätter sin verksamhet i den lokal, som av förbundets ordförande fru Ebba Heckscher ställts till förfogande i Baldersgat. 10 C n. b. Byrån hålles öppen alla vardagar kl. 11—12 midd., tel. under byråtid N. 119 84. Angelägen telefonmeddelanden på andra tider kunna ställas till 809 93. Byrån, som mot låga avgifter anskaffar lärarinnor till privat hem samt kvinnliga lektionsgivare, drives icke som affärsföretag utan avser uteslutande att vara till gagn för privatläraryrkeskåren och deras arbetsgivare. Från och med innevarande hösttermin kommer byråarbetet att skötas av förbundsstyrelsens vice ordförande, fröken Inez Wängberg.

Kobbs Théer

äro odisputabelt de

finaste

och i bruket de

billigaste.

HERTHA

Tidskrift för den svenska kvinnorörelsen, utgiven av FREDRIKA BREMER-FÖRBUNDET.

Redaktör: *Ellen Klemán.*

Samtliga förbundsmedlemmar erhålla tidskriften. *Icke-förbundsmedlemmar prenumerera å närmaste postanstalt eller i bokhandel.* Pris för postupplaga: 1/1 år kr. 6:50; 1/2 år kr. 3:50; 1/4 år kr. 1:90. Lösnummer 65 öre. *Redaktion och expedition: 48 Klarabergsgatan, Stockholm.* Redaktionstid: *tisdagar och fredagar kl. 1—3.* Tel. Norr 48 50, 27 62. Expeditionen: *kl. 11—4 varje söckendag.* Tel. Norr 48 50, 27 62.

Brokadfärger och penslar.

Välsorterat lager.

Fabrikat Conrad & Höhne.

Prislista sändes på begäran.

Atelier för Brokadmålning.

Helga Hjelmström,

Önskeringsvägen 8, APPELVIKEN,

Tel. Äppelvikén 823.

AKTIEBOLAGET Stockholms Nya Järnsängfabrik E. L. ERICSSON

Specialaffär för

Sängar, Sängkläder, Soffor,

Ottomaner 1 och 2 bäddar,

Täckén, Filtar, Överkast,

Kuddar m. m., m. m.

Kontor & Utställning

16 Norrlandsgatan 16

STOCKHOLM Tel. 78 56, N. 7181

SPARSAMMA HUSMÖDRAR

göra alltid sina inköp av yllevoror

(schalar, filtär, plädär, mattor,

tyger alla slag) hos

SAHLSTRÖMSKA FABRIKEN,

Jönköping eller i dess filial i Stock-

holm, Norrmalmstorg 2, eller hos nå-

got av dess ombud, som finnas på alla

större platser.

C. A. KAHL & Co A.-B.

Lärftskramhandel

3 Sturegatan 3, Stockholm

Telefoner: 25 38, Norr 8110

Linne- och Bomullsvoror

Zephyr för Herrskjortor

Linneutstyrselar och rikhaltigt lager
av damunderkläder

NORDISKA KRISTALLMAGASINET

DROTTNINGGAT. 71

KUNGSGATAN 7

STOCKHOLM

TELEF. 307 54, 133 62

*Nyheter från Kosta, Orrefors o. Mjölby
finnes alltid i lager.*

Blodbrist

Övervinnes bäst med järnmedi-
cinen IDOZAN. Snabb ver-
kan. Begär originalflaska å
Kronor 3: 50. Fås å alla apotek.

IDOZAN A
svagt avförande.

IDOZAN B
ej avförande.

Kina-IDOZAN
särskilt stärkande.

Innehåll.

Gertrud af Klintberg. Av Gertrud Törnell.

I. C. W.:s exekutivmöte i Genève. Av Anna Kleman.

»Kvinnliga arbetsovilliga och samhällsvådliga.» Gertrud af Klintbergs och Karolina Widerströms två föredrag vid F. B. F.:s årsmöte i Ystad.

Egyptiska kvinnoporträtt. II. Av Hanna Rydh.

F. B. F.-kretsarna.

Öka hemtrevnaden

med en

HANDÖLS
TÄLJSTENS-
KAMIN

